

3. Lundqvist, Daniel & Wallo, Andreas & Reineholm, Cathrine. Leadership and well-being of employees in the Nordic countries: A literature review. *Work*. 2022. V. 74 (2). P. 1–22. <https://doi.org/10.3233/WOR-210063>

4. Liang, L. H., Coulombe, C., Brown, D. J., Lian, H., Hanig, S., Ferris, D. L., & Keeping, L. M. (2022). Can two wrongs make a right? The buffering effect of retaliation on subordinate well-being following abusive supervision. *Journal of Occupational Health Psychology*. 2022. V. 27(1). P. 37–52. <https://doi.org/10.1037/ocp0000291>

5. Dahlan, M., Omar, R., & Kamarudin, S. Influence of Toxic Leadership Behaviour on Employee Performance in Higher Educational Institutions in Saudi Arabia. *International Journal of Organizational Leadership*. 2024. V. 13(1). P. 79–101. <https://doi:10.33844/ijol.2024.60400>

6. Voitenko, E., Zazymko, O., Myronets, S., Staryk, V., & Kushnirenko, K. The mediating role of values in the relationship between needs and professional well-being of university academic staff. *International Journal of Organizational Leadership*. 2024. V. 13(1). P. 102–116. <https://doi.org/10.33844/ijol.2024.60401>

7. Baron, R. M., & Kenny, D. A. The moderator–mediator variable distinction in social psychological research: Conceptual, strategic, and statistical considerations. *Journal of Personality and Social Psychology*. 1986. V. 51(6). P. 1173–1182. <https://doi:10.1037/0022-3514.51.6.1173>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-393-7-43>

Дембіцька С. В.,

*доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри безпеки життєдіяльності та педагогіки безпеки
Вінницького національного технічного університету*

ВПЛИВ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ НА ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

В сучасному світі, на тлі стрімкого технологічного розвитку та загострення різноманітних соціальних проблем, питання безпеки є актуальним, зокрема у контексті підготовки майбутніх фахівців технічних спеціальностей. Нові технології не лише сприяють технологічному та соціальному розвитку суспільства, але й породжують нові загрози та виклики, що вимагають постійного оновлення підходів до забезпечення безпеки. У такому контексті, культура

безпеки життєдіяльності – це не лише забезпечення безпеки на робочому місці, але й сформоване уміння адекватно реагувати на небезпеку у будь-яких ситуаціях, будь то техногенна катастрофа, природні лиха чи інші надзвичайні обставини. Крім того, формування культури безпеки стає надзвичайно актуальним з огляду на збройну агресію, коли ми постійно стикаємося з необхідністю реагувати на наслідки ракетних ударів, спрямованих на об'єкти промисловості. Таким чином, виникає потреба розробки методів формування культури безпеки майбутніх фахівців технічних спеціальностей з метою здобуття навичок ефективної поведінки у надзвичайних обставинах. Адже майбутні фахівці мають бути готові не лише до професійних викликів, але й до провадження діяльності в умовах воєнного стану та інших надзвичайних ситуацій.

Актуальність зазначеної проблеми підтверджується низкою публікацій, які з'явилися останнім часом у наукових виданнях. Так, В. Люльченко та Л. Суслю [6] наголошують на необхідності виховання культури безпеки та пропонують способи її формування у майбутніх фахівців в процесі професійної підготовки, зокрема шляхом використання міжпредметних зв'язків у процесі вивчення фахових дисциплін та впровадженням технології *soft skills* в освітньому процесі. О. Акімова, О. Коломієць та О. Наливайко [4] досліджують проблему формування культури безпеки серед студентів, позиціонуючи її як основну цінність, яка сприяє розвитку особистості та вирішенню конфліктів у відносинах із навколишнім середовищем та суспільством. О. Юденкова [7] актуалізує проблему формування культури безпеки та охорони праці в процесі підготовки майбутніх кваліфікованих робітників, яка є надзвичайно важливою у зв'язку з постійним розвитком технологій та зростаючими вимогами до безпеки на робочому місці. Погоджуємося з авторкою у тому, що належне формування культури безпеки не лише забезпечує дотримання вимог щодо безпеки праці на робочому місці, але й зменшує ризики професійних травм та захворювань серед майбутніх фахівців. Окремі аспекти формування культури безпеки майбутніх фахівців технічних спеціальностей відображені у публікаціях [1–3, 5].

На сучасному етапі в Україні спостерігається зміна парадигм управління ризиком, де концепція «безпека-ризик» поступово витісняється концепцією «сталий розвиток-ризик». З метою підвищення рівня безпеки майбутніх фахівців технічних спеціальностей, пропонується акцентувати увагу на формуванні у них ризик-орієнтованого мислення. Такий підхід дозволить їм приймати зважені та обгрунтовані рішення, ґрунтуючись на всебічному аналізі наявних обставин, особливо в непередбачених ситуаціях. Формування ризик-орієнтованого

мислення у майбутніх працівників передбачає опанування навичок визначення основних факторів ризику, їх ідентифікації, аналізу та оцінки, прийняття обґрунтованих рішень на основі проведеного оцінювання, а також розроблення заходів для зменшення ризику до прийняттого рівня.

Ризик-орієнтоване мислення – це важлива складова підготовки фахівців технічних спеціальностей, яка в перспективі дозволить їм приймати зважені рішення, оцінювати ризики та створювати безпечне середовище для роботи. Необхідною складовою ризик-орієнтованого мислення є вміння ідентифікувати потенційні небезпеки, оцінювати їх ймовірність та наслідки, а також розробляти та впроваджувати заходи щодо їх запобігання або мінімізації. Завдяки цьому фахівці можуть не лише приймати правильні рішення в нестандартних ситуаціях, але й сприяти створенню безпечного та сприятливого середовища для роботи.

У процесі навчання у ЗВО студент має набути вміння проводити оцінку ризиків, володіти основними методами їх аналізу та оцінки. Це дозволяє зрозуміти види та особливості ризиків і в майбутньому приймати ефективні рішення для оптимізації виробничих процесів. Наприклад, фахівець з ризиків може допомогти оцінити ризики, пов'язані з будівництвом нового моста, та розробити план заходів щодо їх мінімізації.

Варто зазначити, що формування ризик-орієнтованого мислення у майбутніх фахівців технічних спеціальностей передбачає не лише оволодіння певними знаннями та вміннями, але й розвиток їх критичного мислення, формування навичок комунікації та співпраці. Це важливо для ефективного управління ризиками в колективі. Впровадження ризик-орієнтованого підходу до навчання фахівців технічних спеціальностей дозволить їм не лише бути більш компетентними та відповідальними, але й сприяти покращенню безпеки та ефективності роботи у різних галузях.

Таким чином, формування у студентів усвідомлення значимості культури безпеки та необхідності управління ризиками є ключовим елементом їх підготовки до майбутньої професійної діяльності. Знання та навички, отримані під час навчання у ЗВО, а також методи ризик-орієнтованого мислення, допоможуть студентам успішно адаптуватися до змін у виробничому середовищі та ефективно вирішувати виклики, які вони зустрінуть у майбутньому. У світлі сучасних викликів і загроз, які ставлять під сумнів безпеку нашого життя та професійної діяльності, формування культури безпеки серед майбутніх фахівців технічних спеціальностей набуває особливого значення. Цей процес вимагає комплексного підходу, який охоплює не лише технічні

аспекти, а й соціальні, етичні та психологічні виміри безпеки. Забезпечення адекватної підготовки майбутніх фахівців технічних спеціальностей до управління ризиками та культури безпеки є важливим кроком у напрямку забезпечення сталого розвитку суспільства та гармонійної взаємодії із технологічним прогресом.

Список використаних джерел:

1. Dembitska S., Kuzmenko O., Savchenko I., Demianenko V., Safronova H. Digitization of the Educational and Scientific Space Based on STEAM Education. In: Auer, M.E., Cukierman, U.R., Vendrell Vidal, E., Tovar Caro, E. (eds) *Towards a Hybrid, Flexible and Socially Engaged Higher Education*. ICL 2023. *Lecture Notes in Networks and Systems*, vol. 901. Springer, Cham. 2024. https://doi.org/10.1007/978-3-031-53022-7_34

2. Kobyljanskyi O., Dembitska S. Formation of occupational safety competence in the process of professional training of mechanical engineering specialists. *Professional Pedagogics*. 2023. № 1(26). Pp. 15–23. <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2023.26.15-23>

3. Kobyljanskyi O., Dembitska S. Formation of work safety culture of the technical specialists *Professional Pedagogics*. 2022. № 2(25). Pp. 138–146. <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2022.25.138-146>

4. Акімова О., Коломієць А., Наливайко О. Формування культури безпеки життєдіяльності студентів. *Наукові інновації та передові технології*. 2023. № 4(18). С. 326–333. [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-4\(18\)-326-333](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-4(18)-326-333)

5. Дембіцька С. В. Розвиток культури безпеки у здобувачів вищої освіти в умовах надзвичайних ситуацій. *Управління та адміністрування в умовах протидії гібридним загрозам національній безпеці* : матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 22 листопада 2023 року). Київ : ДУІТ, ХНУРЕ, МНТУ. 2023. С. 791–794.

6. Люльченко В., Сусло Л. Формування культури безпеки здобувачів освітнього ступеня «бакалавр» у закладах вищої освіти. *Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи*. 2023. № 1(9). С. 23–30. [https://doi.org/10.31499/2706-6258.1\(9\).2023.279331](https://doi.org/10.31499/2706-6258.1(9).2023.279331)

7. Юденкова О. П. Культура безпеки та гігієна праці як пріоритети в професійній освіті. *Сучасні підходи до охорони праці в закладах професійної освіти* : матеріали Усеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції: (26 жовтня 2022 р.) / Біла Церква : БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН УКРАЇНИ, 2022. С. 143–147.